

PROGRAMLEDARES KOMMENTAR KUNDE UPPFATTAS SOM PARTISK

Av fem prövade SVT-ärenden vid nämndens senaste möte, friades fyra. Programserien *En våldsam heder* stred inte mot kraven på opartiskhet och saklighet. En felaktig uppgift om ålder på ett barn i ett inslag om Gaza i *Aktuellt* bedömdes inte vara så avgörande att det stred mot kravet på saklighet. Sammanfattningen "galenskap" var en rimlig sammanfattning av en tweet av Elon Musk i ett inslag om konflikten mellan IF Metall och Tesla Sweden AB i *Aktuellt*. Nämnden friade även en inkuppad låttext av en medverkande artist i *Cyklopernas land - Uppesittarkväll*. Nämnden bedömde att texten var ett ställningstagande i en kontroversiell fråga men eftersom det gjordes av en tillfälligt medverkande och inte en företrädare för SVT friades tilltaget. Däremot fälldes ett inslag i *Musikhjälpen* på grund av att det kunde uppfattas som att en programledare tog ställning för ett partiskt uttalande av en externt medverkande.

PROGRAMLEDARES KOMMENTAR KUNDE UPPFATTAS SOM PARTISK

FÄLLT: *Musikhjälpen*, SVT Play, 2023-12-15, intervju med en person som berättar om ett flyktingläger; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/04169.

Inslaget var en intervju med en man som bott i flyktinglägret Yarmouk i Syrien och handlade om hur hungern där påverkat honom och de andra i lägret. Intervjun gjordes på engelska och en av programledarna gjorde löpande sammanfattningar på svenska. I slutet fick gästen en fråga om varför han ville dela med sig om sina upplevelser. Han svarade då att det som hände Yarmouk händer igen, just nu, i Gaza och att det är många gånger värre där.

Han sa också: *So it is still working, the genocide, and unfortunately this genocide happened with a covering of western media for all the lie, the campaign of lie Israel leded to the world that they fought terrorist and they fight Isis and they fight, and they use all this combined, because always they need justification, always they need justification to, to make the civilian pay the price, and this is what is happening now.*

En av programledarna avbröt därefter intervjun med att säga: *Thank you so much for sharing, this is very important for us to understand and to, for the, for the whole theme of this week, thank you so much.*

Inslaget anmäldes av en person som skrev att gästen upprepade gånger hävdade att Israel begår folkmord, medvetet dödar civila och rättfärdigar det genom västerländsk media som de kontrollerar. Anmälaren skrev att detta inte stämmer och det är mycket konspiratoriskt.

SVT skrev i sitt yttrande att den aktuella gästen var inbjuden att för att berätta om sina egna erfarenheter av krig och hunger, från Syrien 2013, och genom detta visa hur hunger ofta används som vapen i krig och konflikter. Under intervjun beskrev gästen hur hungern påverkade honom och de andra i lägret, bland annat hur de till slut tvingades äta blad, gräs, hundar och katter för att överleva.

I slutet av intervjun frågade en av programledarna varför den medverkande velat dela med sig av sin historia. I sitt svar kom gästen då in på kriget mellan Hamas och Israel. Det var inget som hade tagits upp tidigare och inget som programledarna hade frågat om, utan något som gästen själv plötsligt tog

upp. Eftersom han inte längre talade om temat för Musikhjälpen valde programledaren att avrunda intervjun. Han återkopplade då också tydligt till intervjuens syfte.

Enligt SVT:s uppfattning kan det inte ställas krav på att en intervjuperson alltid är balanserad och allsidig i sina uttalanden. Den inbjudna gästen var en tillfälligt medverkande och har som sådan en vidsträckt yttrandefrihet. SVT anförde vidare att kravet på opartiskhet inte kan anses innebära att de uppgifter som gästen nämnde måste bemötas, särskilt mot bakgrund av att syftet med intervjun inte var att behandla situationen i Gaza. Det var också en utmanande intervjusituation, då den skedde i direktsändning och gästen pratade engelska. Programledarna skulle, förutom att ställa frågor, direktöversätta vad som sades.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att den inbjudna gästen var en tillfälligt medverkande för vilka kraven på opartiskhet och saklighet ställs lägre än för företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten stred inte den medverkande gästens uttalanden i sig mot dessa krav. Nämnden anser emellertid att programledarens avslutande kommentar bekräftade gästens påståenden och därför kunde uppfattas som ett ställningstagande för gästens kontroversiella uttalanden. Inslaget stred därför mot kravet på opartiskhet.

SKILDNING AV HEDERSVÅLD BLEV INTE OSAKLIG ELLER PARTISK

FRIAT: En våldsam heder, SVT1, 2023-11-15, 2023-11-21, 2023-11-28 och 2023-12-05, program om hedersrelaterat våld och förtryck; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03810.

De fyra avsnitten i serien inleddes alla med en textplatta: *Den här programserien baseras på tre verkliga fall varav två åtal har lett till fällande dom. För att skydda de inblandade och deras anhöriga är kvinnorna och gärningsmännen oidentifierade. Kvinnornas berättelser återges av skådespelare och deras upplevelser gestaltas med hjälp av rekonstruktioner. Fallen kommenteras av verkliga experter på hedersrelaterat våld och förtryck.*

I serien återgavs tre autentiska berättelser om kvinnor som på olika sätt drabbats av hederskultur. Det handlade om ett hedersrelaterat mord, en historia om tvångs gifte, och ett fall av könsstympning. Skådespelare gestaltade Sara, Nour och Shilans make/änkling (fingerade namn) när deras berättelser ordagrant återgavs. Rekonstruktioner med skådespelare dramatiserade olika händelser i deras historier i huvudsakligen kronologisk ordning under de fyra avsnitten.

Shilans historia handlade om hur hon som tonåring kom till Sverige för att giftas bort med en kusin och hur hon kämpade för att få leva ett fritt liv med arbete och vänner i Sverige. Då hon till slut begärde skilsmässa från sin man utsattes hon för hot och trakasserier. Hon träffade en ny man och de levde tillsammans när hennes ex-man slutligen mördade henne med ett stort antal knivhugg. Shilans ex-man dömdes till livstids fängelse. Hovrätten fastställde domen och att det fanns ett hedersrelaterat motiv till mordet. Shilans änkling och dotter levde efter detta ett ytterst begränsat liv då de hotats av ex-mannens släkt.

Hederskulturen i stort och de tre fallen i synnerhet kommenterades även av medverkande experter, bland annat en åklagare, en överläkare och en forskare om hedersrelaterat våld och förtryck.

En anmälare med koppling till Shilans ex-man var kritisk till delarna om Shilan som enligt anmälaren innehöll stora faktafel. Programserien var vinklad från en generell bild av hederskultur, exempelvis

genom att det felaktigt kopplades ihop med religion och islam. I rekonstruktioner visades anmälaren med sjal på sig vilket inte stämde. Det påstods också felaktigt att Shilan hade hijab. Hederskontexten var i det specifika fallet inte heller kollektivt utan utövades av en mans grymma handlingar mot sin exfru. Anmälaren anser att hennes mamma beskrevs som klanöverhuvud och i programserien svartmålad hela familjen trots att kvinnorna framför allt är de främsta offren i hederskontexten.

SVT anförde bland annat att den medverkande experten var mycket noga med att redan i inledningen av första programmet förklara att hederskultur inte är kopplat till någon enskild religion, utan att det funnits i alla världsreligioner och är en kultur. Dock har hedersnormerna succesivt kollapsat i västvärlden sedan renässansen och upplysningen.

Anmälaren har heller inte visats eller gestaltats i bild vare sig med eller utan hijab. Seriens form innebär att vikt lagts vid att avidentifiera och anonymisera de verkliga personerna. En metod för att åstadkomma detta har varit att skådespelare burit hijab i gestaltningen för att minska utpekandet av verkliga personer.

Anmälaren menade att alla i dokumentären sågs som gärningsmän utifrån det kollektiva i hederskontexten. SVT anförde att serien tvärtom lyfter att såväl kvinnor som pojkar var offer för hederskulturen. Att pojkar tvingades in i hederskulturen och var offer som blir gärningsmän. Att det var komplicerade strukturer var en av de viktigaste sakerna att tydligt framhålla i serien.

Granskningsnämnden konstaterade att utgångspunkten för programserien var att skildra hedersrelaterat våld och förtryck utifrån tre personliga berättelser. Shilans berättelse byggde till stora delar på intervjuer med den man hon levde och var gift med när hon mördades av sin ex-man. Av handlingarna i ärendet framgår också att Shilans berättelse verifierats från hennes dagböcker och polisförhör. Att det inom ramen för hennes berättelse fördes fram uppgifter om att hon tvingats bära hijab eller påståenden om hennes före detta svärmor eller ex-mans familj medförde enligt nämndens mening inte att serien stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Nämnden konstaterade vidare att det inte sades att mordet på Shilan var ett kollektivt beslut. Vad anmälaren anförde i övrigt medförde därför inte att programserien stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

ARTISTS "KUPP" I UPPESITTARKVÄLL STRED EJ MOT KRAVET PÅ OPARTISKHET

FRIAT: *Cyklopernas land* - Uppesittarkväll, SVT1, 2023-12-23 och SVT Play, inslag med propalestinsk sång; fråga om opartiskhet. Dnr. 23/04264.

Den cirka tre timmar långa direktsändningen *Cyklopernas land* – Uppesittarkväll innehöll bland annat en rimstuga, matlagning, diverse gäster och artistframträdanden. Cirka två timmar och 20 minuter in i sändningen skulle artisten och dj:n Marcus Price framföra sin låt "Vid den ljusa stjärnan". Artistens låt var delvis instrumental men inleddes med textraden "*We wish for the liberation of our Palestinian nation, an end to the occupation and a happy new year*" till melodin av "*We wish you a merry Christmas*". Därefter spelade artisten själva låten. Direkt efter följde ett besök i programmets rimstuga.

Sammantaget 61 anmälningar gjordes av det aktuella inslaget i programmet. Sammanfattningsvis ansåg anmälarna att det framfördes palestinsk propaganda och att detta stred mot kravet på opartiskhet. Flera anmälare anser att framförandet i SVT innebar ett ställningstagande för terrorism och för ett utrotande av den judiska befolkningen. Tre av anmälarna tog särskilt upp att programmet som var tillgängligt på SVT Play i efterhand inte hade klippts ner.

SVT anförde att den anmälda låtens intro inte var något som programmets redaktion hade kännedom om på förhand eller hade godkänt, utan var vad som kallas en "kupp" ifrån artistens sida. I det höga tempo som direktsändningen höll med olika spelplatser och gäster fanns inte möjlighet att fånga upp vad som hänt utan det var först efter direktsändningen som redaktionen uppmärksammades på textraden.

SVT kunde inte finna att textraden skulle innebära ett ställningstagande för terrorgruppen Hamas eller en önskan om att staten Israel och dess judiska befolkning skulle förintas. Den inbjudna gästen var en tillfälligt medverkande och hade som sådan en vidsträckt yttrandefrihet. Enligt granskningsnämndens praxis ställs kraven på opartiskhet och saklighet betydligt lägre gällande just utomstående jämfört med företrädare för programföretaget. SVT kunde därför inte se att den aktuella textraden skulle vara ett ställningstagande av sådan art att programmet skulle strida mot kravet på opartiskhet.

Direktsändningar, i befintligt skick med misstag, felsägningar och eventuella "kupper" blir regelmässigt publicerade på SVT Play och därmed tillgängliga i efterhand. Om det aktuella inslaget redigerats bort i efterhand hade det kunnat signalera att den tillfälliga medverkandes ställningstagande stridit mot reglerna i sändningstillståndet vilket även det hade kunnat väcka starka reaktioner. Redaktionen valde därför att inte klippa bort delar av artistens framträdande eller att ta bort hela sekvensen.

Granskningsnämnden ansåg att musikstycket förvisso kunde uppfattas som ett ställningstagande i Israel och Palestinakonflikten men konstaterade att artisten var en sådan tillfälligt medverkande för vilken kravet på opartiskhet kan ställas lägre än för företrädare för programföretaget. Mot bakgrund av detta, och med beaktande av den vidsträckta yttrandefriheten som ska råda i sändningarna, ansåg nämnden att inslaget inte stred mot kravet på opartiskhet. Mot denna bakgrund ansåg nämnden inte heller att publiceringen på SVT Play stred mot detta krav.

ÅLDER VAR INTE AV AVGÖRANDE BETYDELSE – INSLAG OM DÖDADE POJKAR FRIADES

FRIAT: *Aktuellt*, SVT2, 2023-12-01, inslag om bruten vapenvila i Gaza; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03996.

Det anmälda inslaget var en del av en sju minuter lång sammanhållen rapportering i *Aktuellt* som övergripande handlade om att striderna mellan Israel och Hamas återupptagits efter nära en veckas vapenvila. Därefter fortsatte inslaget att handla om hur oro spreds även i andra delar av regionen. Tidigare under dagen hade SVT:s utsända team besökt staden Jenin på Västbanken. Där hade sammandrabbningar mellan israeliska armén och beväpnade palestinska grupper ökat, något som lett till att oskyldiga drabbats och dödat, rapporterade utrikesreportern.

Sedan följde ett reportage från Jenin med ögonvittnesskildringar och intervjuer med anhöriga till två pojkar som skjutits till döds under en israelisk räd två dagar tidigare, vilket SVT hade rapporterat om. En av de döda pojkarnas bror berättade om händelsen och visade platsen, varpå reportern sa: "Här i Jenins gränder sköts Bahaas bror och hans kamrat, åtta och elva år gamla, till döds. Ingen riktig förklaring har getts från den israeliska arméns sida och Västbanken kokar".

I reportaget intervjuades ytterligare familjemedlemmar till de dödade pojkarna och bilder från en minnesstund där släktingar samlats för att sörja visades. Inslaget avslutades med att reportern berättade att Jenin är känt som det väpnade motståndets centrum på Västbanken, och att den israeliska armén uppgett att man ska ha genomfört en operation mot terrorister när pojkarna sköts.

Inslaget anmäldes av en person som ansåg att reportaget från Jenin var osakligt och partiskt. Enligt anmälaren blev rapporteringen missvisande genom att det framställdes som att skjutningen av de två pojkarna skedde helt utan anledning, och att israeliska armén inte givit någon förklaring till varför pojkarna sköts. Anmälares uppfattning var att IDF i ett uttalande sagt att pojkarna skulle ha kastat explosivt material mot de israeliska soldaterna.

Vidare hävdade anmälaren att pojkarnas ålder beskrevs felaktigt i reportaget, samt att pojkarna felaktigt beskrevs som oskyldiga. När det gällde frågan om partiskhet menade anmälaren att händelsen behandlades ensidigt, då familjen till en av de dödade pojkarna fick uttala sig flera gånger, samtidigt som ingen fakta från motparten, israeliska armén, återgavs, enligt anmälaren.

I yttrandet skrev SVT bland annat att det inte framgick av IDF:s uttalande att pojkarna varit delaktiga i att kasta explosivt material. Uppgifterna om pojkarnas ålder var förstahandsuppgifter till SVT från flera grannar på gatan där pojkarna sköts, och SVT:s utsända hade anledning att tro att uppgifterna var korrekta. Det hade senare rapporterats i media att en av pojkarna var 14 eller 15 år gammal.

Inslaget friades av granskningsnämnden. I inslaget framgick att Jenin är en plats för en väpnad motståndskamp och att den israeliska militären uppgett att de genomförde en operation mot terrorister när pojkarna sköts. Nämnden anser därför inte att inslaget blev ensidigt eller stred mot kravet på opartiskhet.

Nämnden konstaterar att de anhöriga som uttalade sig i inslaget var sådana tillfälligt medverkande för vilken kravet på opartiskhet kan ställas lägre än för företrädare för programföretaget. Mot bakgrund av detta, och med beaktande av den vidsträckt yttrandefriheten som ska råda i sändningarna samt att det är möjligt att under en pågående konflikt som en del i den löpande nyhetsrapporteringen skildra ett särskilt perspektiv, anser nämnden att uttalandena inte innebär att inslaget stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Vad beträffar pojkarnas ålder konstaterar nämnden att det i inslaget felaktigt sades att en pojke var elva år och att det av ärendet framkommit att han var 14 eller 15 år. Nämnden anser dock att detta inte var av sådan betydelse att det medför att inslaget stred mot kravet på saklighet.

Vad anmälaren anfört i övrigt om exempelvis att pojkarna ska ha kastat explosivt material anser nämnden att SVT i sitt yttrande visat grund för den framställning som visades i inslaget. Inslaget stred därför inte heller mot kravet på saklighet i dessa delar.

”GALENSKAP” VAR ETT RIMLIGT SÄTT ATT SAMMANFATTA MUSK-TWEET OM STREJK FRIAT: *Aktuellt*, SVT2, 2023-11-23, inslag om konflikten mellan IF Metall och Tesla Sweden AB; fråga om saklighet. Dnr. 23/03821.

Inslaget var en del av den löpande nyhetsrapporteringen om konflikten mellan fackförbundet IF Metall och Tesla Sweden AB med anledning av att Teslas ägare, Elon Musk, för första gången kommenterat konflikten. Musks uttalande var i form av en kommentar i anslutning till en annan persons inlägg om konflikten på sociala medier-plattformen X och löd ”This is insane”. Det ursprungliga inlägget, som Musk kommenterade, innehöll en engelsk översättning av en artikel i Dagens industri med rubriken och ingressen ”Killing blow for Tesla: The cars do not get new license plates. IF Metall’s strike will stop new Tesla cars from being put into service. The reason is the sympathy measure that blocks PostNord’s handling of mail to Tesla”.

Aktuellt på annonsen löd "Galenskap, så kallar Elon Musk den svenska strejken mot Tesla i sin första kommentar. Men, svenska fackförbundet Metall har inga planer på att backa". I inslaget berättade reportern att strejken pågått i snart en månad och att Metall krävt kollektivavtal.

Inslaget anmäldes av två personer som ansåg att inslaget var vilseledande på så sätt att Elon Musks uttalande "This is insane", enligt anmälarna, inte syftade på IF Metalls strejk i stort, utan mer specifikt på fackförbundet Sekos sympatiåtgärder som innebar blockad mot Postnords utdelning av försändelser till Tesla.

I yttrandet skrev SVT att det ursprungliga inlägget, som Musk kommenterade, handlade om Teslastrejken. Delar av en artikel som handlade om att IF Metalls strejk skulle leda till att nya Teslabilar inte får några registreringskyltar hade sammanfattats i inlägget. SVT ansåg därmed att det var en korrekt beskrivning att Teslas ägare Elon Musk kommenterade de fackliga strejkåtgärderna mot Tesla.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att redovisningen av Elon Musks kommentar i sammanhanget inte var missvisande på ett sätt som strider mot kravet på saktighet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!